

Recenzja osiągnięć ks. dra Edwarda Wasilewskiego ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych przygotowana na zlecenie Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów z dnia 06.12.2016 r.

Ks. dr Edward Wasilewski urodził się w 1973 roku w Pruszkowie. W latach 1992-1998 studiował filozofię i teologię w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie. W latach 2003-2005 odbył studia specjalistyczne z homiletyki na Wydziale Teologicznym PAT w Krakowie oraz Podyplomowe Studia z Retoryki na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Po odbyciu rocznego kursu języka niemieckiego (2005-2006) w Sankt Augustin w Niemczech, podjął dalsze studia z homiletyki w Philosophisch-Theologische Hochschule ISVD w Sankt Augustin (koło Kolonii), gdzie w 2012 roku uzyskał tytuł doktora nauk teologicznych z zakresu homiletyki, na podstawie pracy: *Eschatologischer Sinn in Predigten bei Begräbnisfeiern nad dem II. Vatikanischen Konzil. Analyse auf der Grundlage der homiletischen Zeitschrift „Prediger und Katechet”*.

Należy dodać, że podczas studiów w Niemczech ks. Edward Wasilewski uczestniczył w miesięcznych kursach języka angielskiego oraz czterokrotnie wyjeżdżał do Hiszpanii na miesięczne kursy języka hiszpańskiego.

1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego – rozprawy habilitacyjnej

Główne osiągnięcie naukowe ks. dra Edwarda Wasilewskiego, w myśl art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, stanowi publikacja pt. *Aplikacja założeń metody wykresograficznej do teorii i praktyki homiletycznej* (Gniezno 2015, ss. 274 – ISBN 978-83-65189-061-9). Przedmiotem badań jest wartość gnozeologiczna i dydaktyczna metody wykresograficznej oraz przeszczepienie jej założeń i funkcji na grunt homiletyczny. Dotychczasowe prace, to jest autora wymienionej metody, ks. Franciszka Drączkowskiego, wydane w latach 1978-2014 oraz prace ks. Krzysztofa Krukowskiego i ks. Janusza Szulista, wydane w latach 2011-2013, koncentrowały się głównie na aplikacji założeń metody wykresograficznej do agapetologii, eklezjologii, eschatologii i historii zbawienia. Wymienione studium ks. Edwarda Wasilewskiego wpisuje się jako cenne dopełnienie badań związanych z recepcją metody wykresograficznej na gruncie kaznodziejским.

a. Problem badawczy, metody i struktura rozprawy

Problem badawczy omawianej pracy został sformułowany w nawiązaniu do trudności z jakimi boryka się współczesne przepowiadanie, w kontekście zalecenia Soboru Watykańskiego II skierowanego do teologów, by „wciąż szukali coraz bardziej odpowiedniego sposobu (*aptiorem modum*) podawania doktryny ludziom sobie współczesnym” (*Gaudium et spes*, 62). Głównymi symptomami kryzysu współczesnego kaznodziejstwa, według cytowanych homiletów, są: niezrozumiałość i niekomunikatywność formy przekazu werbalnego, zawężona selektywność tematyczna oraz brak wizualizacji treści przepowiadania. Poszukując skutecznego remedium, ks. E. Wasilewski zwrócił uwagę na atuty i funkcje metody wykresograficznej, posługującej się wykresami złożonymi z figur geometrycznych, która ilustruje prawdy wiary w sposób jasny, prosty i zrozumiały oraz – dzięki precyzji geometrycznej – ułatwia korektę 33 błędów występujących w nauce niektórych teologów oraz świadomości i podświadomości wielu wierzących. Kierując się zaleceniami soborowymi podjął się nowatorskiego zadania przeszczepienia założeń wymienionej metody na grunt homiletyczny.

Opis stosowanej metody, podany we Wstępie (s. 19), jest zbyt ogólny i lakoniczny. Prezentując nową metodę należało więcej uwagi poświęcić jej charakterystyce. Omawiając jej strukturę geometryczną można było zaznaczyć, że metoda wykresograficzna operuje nie tylko okręgiem i trójkątem równobocznym lecz również innymi figurami geometrycznymi jak: trójkąt równoramienny, trapez i prostokąt. Autor też nie wyakcentował, że wykresografia posługuje się przedstawieniami złożonymi z figur geometrycznych oraz geometryczno-obrazowych. Warto było też dodać, że poszczególne wykresy ilustrujące kolejne etapy realizacji zbawczego planu Boga, nie są wyrwane z kontekstu, lecz sukcesywnie się kumulują i układają, jak elementy budowli w jedną zwartą i logicznie uporządkowaną całość. Należało też podkreślić, że metoda wykresograficzna posługująca się wizualizacją linealną oraz integralną, opartą na stałej i jednorodnej strukturze geometrycznej, ukazuje podstawowe prawdy wiary w ujęciu chrystocentrycznym. Warto zaznaczyć, że powyższe stwierdzenia pojawiają się w późniejszych pracach ks. Edwarda Wasilewskiego.

Struktura recenzowanej pracy, złożona z sześciu rozdziałów, jest logiczna i klarowna, wyczerpująca wieloaspektowo cały bogaty materiał podawczy. W pierwszym rozdziale, zatytułowanym „Podstawowe elementy metody wykresograficznej” (s. 21-29), zostały omówione symboliczne obrazy Boga: okrąg, trójkąt oraz okrąg z wpisanym trójkątem równobocznym, które pośrednio zakodowane są w przekazach biblijnych, bezpośrednio zaś pojawiają się w przekazach patrystycznych oraz w sztuce sakralnej. W drugim rozdziale – „Powstanie i rozwój metody wykresograficznej” (s. 31-63), został omówiony kontekst genetyczny metody, zakodowany w pedagogii, agapetologii i eklezjologii Klemensa Aleksandryjskiego oraz kolejne ogniwa jej rozwoju, w aplikacji do etapów historii zbawienia. Rozdział trzeci – „Metoda wykresograficzna w świetle

postulatów soborowych i homiletycznych oraz opinii specjalistów” (s. 65-86) – został poświęcony ocenie metody wykresograficznej w kontekście soborowych i homiletycznych wytycznych dotyczących stosowania zasady akomodacji i szukania nowych form w przepowiadaniu oraz omówieniu opinii specjalistów odnośnie przydatności wykresografii w wykładzie teologii i dydaktyce Kościoła. W rozdziale czwartym – „Atuty i funkcje metody wykresograficznej w kontekście przepowiadania” (s. 87-161) – na bazie wykresografii zostały ukazane nowe perspektywy kaznodziejstwa: wizualizacja prawd wiary, w syntetycznym ujęciu „Christus totus”, ułatwia przełamanie trychotomii teologicznej oraz korektę 33 błędów pojawiających się w nauce wiary. W rozdziale piątym – „Aspekty parenetyczne metody wykresograficznej” (s. 153-185) w oparciu o cztery wykresy, ilustrujące cztery opcje życiowe, została ukazana nowa funkcja metody wykresograficznej, motywująca wybór ideału świętości jako jedynej drogi prowadzącej do pełni prawdziwego szczęścia. W rozdziale szóstym – „Wykorzystanie metody wykresograficznej w nauczaniu homiletyki i przepowiadaniu” (s. 187-239) – zostały omówione propozycje teoretyczne i postulaty praktyczne, dotyczące wykorzystania metody wykresograficznej w dydaktyce akademickiej oraz w przepowiadaniu powszechnym i elitarnym. Rozprawę wieńczy „Zakończenie” (s. 241-244), „Wykaz skrótów” (s. 245-247), „Bibliografia” (s. 249-267), „Wykaz wykresów” (s. 269), „Błędy występujące w przekazie wiary” (s. 271-272) oraz streszczenie w języku angielskim (273-274).

b. Wartość rozprawy – aspekt formalny

Strona formalna omawianej rozprawy, metodologicznie poprawna, nie budzi większych zastrzeżeń. Określając źródła swej rozprawy, Autor stwierdza: „Źródłami niniejszej pracy są: cały depozyt słowa Bożego zawarty w Piśmie Świętym, Tradycji oraz dokumentach Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, a także wszystkie wydane publikacje F. Drączkowskiego dotyczące metody wykresograficznej” (s. 19). Należy podkreślić, że bazę źródłową wykorzystaną przez ks. F. Drączkowskiego Autor znacząco poszerzył o nowe pozycje, w tym w szczególności o Dokumenty Stolicy Apostolskiej oraz Dokumenty synodów diecezjalnych w Polsce, dotyczące przepowiadania, których zestaw podaje w bibliografii załącznikowej (s. 250-252).

Istotne novum stanowią zamieszczone w pracy wykresy, złożone z figur geometrycznych i geometryczno-obrazowych, tworzące podstawowy trzon metody wykresograficznej. Warto zaznaczyć, że zostały one sporządzone poprawnie, zgodnie z pierwowzorem zamieszczonym w pracach ks. F. Drączkowskiego, z zachowaniem wszystkich szczegółów i detali graficznych oraz czarno-czerwonej wersji kolorystycznej.

Zgodnie z założeniem podanym we Wstępie (s. 20), Autor, podejmując omawianie kolejnych wątków tematycznych, każdorazowo przywołuje wykresy będące podstawą analizy treściowej. Ułatwia to niewątpliwie lekturę rozprawy, oszczędzając czytelnikowi żmudnego kartkowania stron książki celem odnalezienia prezentowanego

wcześniej wykresu. Można by dyskutować, czy Autor nie „przedobrzył” sprawy wprowadzając nadmiar powtórzeń? Czy w ostatnim rozdziale pracy było konieczne zamieszczanie wykresów, dobrze już znanych z wcześniejszych omówień? Na stronie 91 został pomyłkowo powtórzony wykres poprzedni, podany na stronie 89. Należało zamieścić wykres ilustrujący stan zerwania przyjaźni z Bogiem, podany na 50. stronie.

Uwagę zwraca bardzo staranne, wręcz perfekcyjne, wykorzystanie ogromnej i różnorodnej literatury przedmiotu. Autor odwołuje się zarówno do opracowań dotyczących metody wykresograficznej, cytując skrupulatnie rozliczne opinie recenzentów i specjalistów, jak i do zróżnicowanych tematycznie opracowań homiletycznych. Wykaz bibliograficzny i zestaw przypisów w korpusie pracy zostały sporządzone starannie i poprawnie. Załączone indeksy (Zestaw wykresów oraz błędów występujących w przekazie prawdy wiary) ułatwiają korzystanie z wyników przeprowadzonych badań. Autor posługuje się poprawną polszczyzną. Jego wypowiedzi są rzeczowe, jasne, proste i zrozumiałe. W cytacji terminów greckich nie obyło się bez „literówek”: na stronie 34 zamiast *elpis* – jest *alpis*; zamiast *askesis* – podano *ascesis*; na stronie 32 zamiast *paideiai* – jest *paiddeiai*. Swoje wnioski i twierdzenia ks. E. Wasilewski rzetelnie uzasadnia, odwołując się do tekstów źródłowych i opracowań; z opiniami niektórych badaczy z powodzeniem polemizuje.

c) Wartość rozprawy – aspekt merytoryczny

Prezentując i omawiając poszczególne ogniwa metody wykresograficznej Habilitant dokonał właściwej selekcji ogromnego materiału źródłowego, zawartego w 21 pozycjach książkowych ks. F. Drączkowskiego, pod kątem potrzeb i stosownych aplikacji homiletycznych. Z niektórych wykresów, mało przydatnych na gruncie kaznodziejskim, słusznie zrezygnował, jak np. z wykresu ilustrującego „Strukturę hierarchiczną Kościoła”. Z drugiej strony wprowadził do swej rozprawy elementy nowe, ubogacające wykresografię o dodatkowe walory motywacyjne. Na samym początku pracy w rozdziale pierwszym, omawiając symboliczne obrazy Boga, którymi są: okrąg, trójkąt oraz okrąg z wpisanym trójkątem równobocznym, odwołał się do 34 obiektów sakralnych, położonych na terenie Polski, Niemiec, Włoch oraz Izraela, w których pojawiają się wymienione symboliczne obrazy Boga. Tym samym wykazał, że wymienione przedstawienia nie tylko posiadają swój rodowód biblijno-patrystyczny, ale również przynależą do chrześcijańskiego dziedzictwa religijno-kulturowego. Szkoda, że Habilitant nie zadał sobie trudu, aby podać przykłady kazań, w których już takie symboliczne obrazy Boga zostały wykorzystane w historii kaznodziejstwa. Warto też odnotować, że wersję finalną metody wykresograficznej, podaną w pracy F. Drączkowskiego *Synteza teologii w ujęciu graficznym* (wydanie II), Habilitant poszerzył o dwa ogniwa ilustrujące stworzenie i upadek aniołów, które występują we wcześniejszych pracach wymienionego autora. Dalszą innowacją jest wprowadzenie przez ks. E. Wasilewskiego drugiej nazwy na określenie metody wykresograficznej,

którą jest: „wykresografia” (Wstęp, s. 17). Reasumując można stwierdzić, że recepcja metody wykresograficznej w omawianej dysertacji jest nie tylko pod każdym względem poprawna, ale również krytyczna i twórcza.

W omawianej rozprawie Habilitant dość dużo uwagi poświęcił historii recepcji metody wykresograficznej oraz jej weryfikacji na gruncie teologicznym. W tym celu podjął się żmudnego studium 28 recenzji i opinii specjalistów, traktujących o metodzie wykresograficznej, napisanych w językach: polskim, niemieckim, włoskim oraz angielskim, wydanych w różnych ośrodkach teologicznych krajowych i zagranicznych. Według ich zgodnej oceny, metoda wykresograficzna winna znaleźć zastosowanie zarówno w wykładzie teologii jak i w formacji seminaryjnej oraz w katechezie, w kaznodziejstwie i w duszpasterstwie. Uwagę zwraca akrybia z jaką Habilitant dokumentuje opinie i wypowiedzi poszczególnych teologów i pedagogów. Habilitant nie pominął też ważnego wydarzenia weryfikującego wartość omawianej metody, jakim była praca doktorska z dogmatyki ks. Krzysztofa Krukowskiego pt. *Wartość gnozeologiczna i dydaktyczna metody wykresograficznej w teologii*, której publiczna obrona odbyła się dnia 31 stycznia 2013 roku w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Poświęcając tak dużo miejsca w swej rozprawie na pełną i wyczerpującą charakterystykę metody wykresograficznej, Habilitant miał zapewne na uwadze tych czytelników, którzy wcześniej z nią się nie zetknęli. Dzięki takiemu założeniu omawiana dysertacja zawiera podstawowe kompendium wiedzy na temat wymienionej metody, które może stanowić punkt wyjścia i cenną bazę informacyjną dla następnych badaczy, podejmujących dalsze studia nad aplikacją założeń metody wykresograficznej do różnych dziedzin teologii.

Realizując zamierzone cele badawcze Habilitant wykazał, że wprowadzenie wizualizacji geometryczno-obrazowej do przepowiadania może skutecznie zaradzić trudnościom z jakimi boryka się współczesne kaznodziejstwo. Dzięki zastosowaniu ujęć paralelnych (werbalno-graficznych) wykładane prawdy wiary stają się jasne, proste i zrozumiałe. Autor rozprawy uzasadnił też, że aplikacja kolejnych ogniw metody do przepowiadania „obliguje” poniekąd homilistów do podejmowania szerokiego wachlarza treści przepowiadania z zakresu: trynitologii, angelologii, demonologii, mariologii, chrystologii, soteriologii, pneumatologii, eklezjologii, sakramentologii, agapetologii, duchowości chrześcijańskiej oraz eschatologii. W ten sposób, dzięki wprowadzeniu integralnego programu wykresografii, może zostać przełamana zawężona selektywność tematyczna, występująca we współczesnym kaznodziejstwie.

Autor też słusznie podkreślił, „że kaznodziejstwo, dzięki wprowadzeniu wykresografii, ubogaca się o nowe atuty i funkcje, których nie posiadał przekaz czysto werbalny” (s. 161). Posługując się ujęciami paralelnymi, wykazał, że metoda wykresograficzna ułatwia korektę 33 błędów pojawiających się w wykładzie prawd wiary. Umiejętnie przedstawił i trafnie wyeksponował centralną i wiodącą funkcję ujęcia geometryczno-obrazowego „Christus totus” (KKK 795), powstałego na bazie wcześniejszych ogniw wykresografii, złożonego z dwóch okręgów i dwóch trójkątów,

złączonych ze sobą wewnątrznie w pozycji wertykalnej, w które została wpisana ikona Chrystusa Miłosiernego, w formie mocno rozjaśnionej (s. 104). Habilitant słusznie zaznaczył, że w tym jednym przedstawieniu graficzno-obrazowym „Cały Chrystus”, stają się wizualnie postrzegalne następujące aspekty: teocentryczny, trynitarny, pneumatologiczny, chrystocentryczny i eklezjalny. Autor rozprawy podkreśla też, że omawiana i prezentowana struktura „Christus totus” pojawia się we wszystkich dalszych wykresach prezentowanych przez metodę wykresograficzną, z uwzględnieniem stosownych modyfikacji tematycznych. Przeszczepiając na grunt kaznodziejski treści związane z przedstawieniem „Christus totus”, Habilitant wykazał, że „wymieniona struktura ułatwia odrzucenie trychotomii teologicznej, czyniąc wizualnie postrzegalną prawdę o jedności Boga w Trójcy Świętej Jedynego oraz Chrystusa i Jego Kościoła” (s. 161). Na bazie czterech modyfikacji graficznych wykresu „Christus totus”, Habilitant przedstawił, w kontekście opisu i charakterystyki czterech dróg życiowych, funkcję parenetyczną wykresografii, motywującą wybór ideału świętości jako jedynej drogi prowadzącej do prawdziwego szczęścia. Autor wykazał, że treści związane z powyższą problematyką, eksponowane często w przepowiadaniu homilijnym, dzięki przedstawieniom geometryczno-obrazowym stają się bardziej zrozumiałe i oczywiste.

Warto też zaznaczyć, że Habilitant ubogacił metodę wykresograficzną o nowe ujęcie wizualne, które nie występuje w pracach ks. F. Drązkowskiego ani w żadnych innych publikacjach poświęconych wykresografii. W ostatnim rozdziale, jakby w podsumowaniu, Autor sporządził na dwóch paralelnych stronach (s. 218-219) zestaw wszystkich 33 wykresów, jakimi dysponuje metoda wykresograficzna, w formie co prawda miniaturowej, jednak dobrze czytelnej. Wymieniony zestaw, sporządzony jakby na jednej planszy, ilustruje prawdę o tym, że metoda wykresograficzna ukazuje globalną wizję teologii w ujęciu chrystocentrycznym. Cała historia zbawienia zmierza ku Chrystusowi (wykresy 1-9), w Jego Bosko-ludzkiej strukturze (wykresy 10-12). W Nim znajduje swój kres (wykresy 13-15) i wypełnienie (wykresy 16-27) oraz dopełnienie eschatyczne (wykresy 28-33). Sporządzony zestaw, łatwy do kserowania, może być wykorzystany, w pierwszym rzędzie w przepowiadaniu homilijnym, gdzie postulat uwzględnienia idei chrystocentryzmu jest wyraźnie eksponowany.

Przechodząc na grunt aplikacji homiletycznych Habilitant, z dużą dozą realizmu, opartego na doświadczeniu dydaktycznym oraz znajomości środowisk akademickich, sformułował propozycje teoretyczne i postulaty praktyczne, dotyczące wykorzystania wykresografii w programie kształcenia przyszłych homiletów i homilistów oraz w przepowiadaniu powszechnym i elitarnym. Uwzględniając specyfikę środowisk uniwersyteckich, Autor zaproponował zastosowanie różnych rozwiązań, dostosowanych do odmiennych programów kształcenia. Podobnie zróżnicowane są propozycje dotyczące wykorzystania założeń wykresografii w przepowiadaniu skierowanym do grup elitarnych jak i do słuchaczy niedzielnych i okazjonalnych. Dużą dozą pomysłowości naznaczone są postulaty dotyczące wykorzystania w przepowiadaniu homilijnym ekranów zamieszczonych w prezbiteriach świątyń,

komputerów, płyt DVD oraz symbolicznych obrazów Boga, spotykanych w wielu kościołach. Powyższe postulaty, podane w formie stonowanej i wyważonej, świadczą o dojrzałości badawczej Habilitanta oraz o dobrej znajomości realiów posługi duszpasterskiej.

W podsumowaniu należy podkreślić, że Habilitant świadom charakteru interdyscyplinarnego swej rozprawy, klarownie i umiejętnie powiązał omawianą problematykę homiletyczną z kwestiami z zakresu patrystyki, dogmatyki oraz wykresografii. Przeprowadzone badania, tak pod względem formalnym jak i merytorycznym, zostały przeprowadzone metodycznie, wnikliwie, rzetelnie i kompetentnie. Należy dodać, że wymienione wyżej zastrzeżenia, nie obniżają w sposób istotny wartości omawianej rozprawy habilitacyjnej, która jest dziełem oryginalnym i nowatorskim, nie tylko na gruncie polskim ale i światowym.

2. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Pozostałą część osiągnięć naukowych uzyskanych po doktoracie, według dokumentacji podanej przez Habilitanta, stanowią 24 pozycje:

– 4 opracowania książkowe: *Geometria w służbie teologii*, Pelplin 2015, ss. 114 (ISBN 978-83-7823-600-9); *Das Ideal der Heiligkeit. Die Botschaft der Guten Nachricht in grafisch-bildlichen Darstellungen*, Leipzig 2015, ss. 70 (ISBN 978-3-96008-061-9); *Chrzest. Wszczępienie w Mistyczne Ciało Chrystusa*, Gniezno 2016, ss. 88 (ISBN 978-83-65189-24-0); *Podstawowe prawdy katechizmowe w 33 ujęciach graficzno-obrazowych. Pomoce katechetyczne z płytą CD*, Gniezno 2016, ss. 177 (ISBN 978-83-65189-351-6).

– 18 artykułów naukowych, które ukazały się w różnych wydawnictwach, związanych z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi (Bydgoszcz, Gniezno, Pelplin, Gdańsk, Rzeszów, Katowice, Lublin, Poznań, Opole, Kraków, Włocławek, Warszawa, Radom, Toruń, Leipzig, Wien, Rothenburg). Artykuły ukazały się w czasopismach recenzowanych znajdujących się na liście ministerialnej czasopism punktowanych. Niektóre artykuły są także dostępne w wersji elektronicznej oraz zamieszczone w specjalistycznej bazie czasopism naukowych Gogle Scholar oraz jeden artykuł na liście European Reference Index for the Humanities – ERIH.

– 2 artykuły naukowe wydane w pracach zbiorowych (Kraków i Opole).

Warto podkreślić, że z wyżej wymienionych pozycji, 4 ukazały się w języku niemieckim. Z wymienionych artykułów 5 zostało przyjętych do druku, co Habilitant potwierdza załączonymi zaświadczeniami.

Wyżej wymienione publikacje, tematycznie zróżnicowane, można przyporządkować do 5 nurtów badawczych: metodologia teologii homiletycznej (1), zastosowanie wykresografii w wybranych dziedzinach teologii (2), formy kaznodziejskiego przygotowania (3), treści homilijnego przepowiadania (4) oraz zróżnicowane sposoby przepowiadania (5).

Ad. 1. Należy bardzo wysoko ocenić odwagę badawczą Habilitanta, który podejmując się opracowania trzech pozycji warsztatowych musiał wkroczyć na grunt dyscyplin pośrednio związanych z przepowiadaniem, jakimi są: biblistyka, patrologia oraz liturgika, podejmując się opracowania trzech prac warsztatowych: *Podstawowy warsztat biblijny homilisty* („Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 48 (2015), nr 2, s. 492-501), *Podstawowy warsztat patrystyczny homilisty* („Studia Pastoralne” 12 (2016), s. 146-160) i *Podstawowy warsztat liturgiczny homilisty* („Liturgia Sacra” 21 (2015), nr 2, s. 383-391). Należy zwrócić uwagę na wartość syntetyczną wymienionych artykułów. Habilitant trafnie wskazał na pozycje tylko kluczowe i niezbędne, ułatwiające interpretację perykop biblijnych. Wskazał na konieczność oparcia się na oryginały greckie Nowego Testamentu, krytycznie oceniając różne przekłady biblijne. Cytowane przez niego przekłady świadczą o jego dobrej znajomości języka greckiego.

Z bogatego dorobku patrystycznego trafnie wybrał te pozycje, które są podstawowe i niezbędne, jak i te, które mogą być przydatne i użyteczne w interpretacji myśli ojców Kościoła. Przypomniał, że dotarcie do wielu problemów ułatwiają indeksy tematyczne zamieszczone w wydaniach dzieł ojców Kościoła. Powyższa selekcja świadczy o szerokim zapoznaniu się z seriami wydawniczymi ojców Kościoła.

Kompletując warsztat liturgiczny, Habilitant umiejętnie wskazał na podstawowe opracowania, które powinny znaleźć się w warsztacie każdego homilisty. Wymienione pozycje warsztatowe o charakterze interdyscyplinarnym wymagały od Habilitanta żmudnego podjęcia studium pozycji biblijno-patrystycznych oraz liturgicznych. Warto podkreślić, że Habilitant wykazał się wysoką erudycją oraz zmysłem syntezy. Na bazie powyższych studiów rodzi się pytanie, czy wymienione 3 artykuły nie warto by wydać w jednej pozycji książkowej, które stanowiłoby podstawowe kompendium źródłowe dla homilistów.

Dopełnieniem powyższych prac jest artykuł *Warsztat kaznodziejski Pana Jezusa wzorcem dla seminaryjnego wychowawcy* („Studia Bydgoskie” 7 (2013), s. 101-115), mający charakter modelowy i uniwersalny.

Poszukując form nowych, ułatwiających percepcję treści przepowiadania homilijnego, Habilitant wskazał na wartość poznawczą i dydaktyczną ujęć wizualnych, złożonych z figur geometrycznych, w pracy *Geometria w służbie teologii*. W sposób kompetentny i wyczerpujący wykazał, że ten rodzaj wizualizacji, który był już stosowany w wykładzie prawd wiary, może również spełnić ważną funkcję komunikacyjną w przepowiadaniu.

Charakter nowatorski i pionierski posiadają dwa artykuły wydane w języku niemieckim: *Neue Perspektiven heutiger Theologie der Verkündigung* („Poznańskie Studia Teologiczne” 30 (2016) oraz *Ein »Gutenbergischer« Wendepunkt in der Theologie* („Forum Katholische Theologie” 32 (2016), H. 2, s. 92-107). Nawiązując do wcześniejszej pracy, Habilitant z powodzeniem wykazał, że wprowadzenie wizualizacji geometrycznej do kaznodziejstwa ubogaca przepowiadanie o nowe atuty, których nie miał przekaz czysto werbalny. Zastosowanie ujęć paralelnych w przepowiadaniu

(werbalno-wizualnych), zdaniem Habilitanta, może nie tylko uczynić skuteczniejszym przekaz prawd wiary, ale również przyczynić się do popularyzacji teologii, stwarzając nową formę, przydatną w dziele ewangelizacji. Warto podkreślić, że swoje propozycje i konkluzje Habilitant starannie dokumentuje źródłowo oraz aplikuje je poprawnie do przepowiadania homilijnego.

Ad. 2. Drugim ważnym kierunkiem w dorobku Habilitanta są badania dotyczące przeszczepienia założeń metody wykresograficznej na grunt sakramentologii, duchowości, teologii moralnej i katechezy. Wykresografia dysponuje jednolitym zestawem wykresów, opartym na historii zbawienia, które kumulują się w wykresie „Christus totus”. Mając to na uwadze, Habilitant trafnie aplikował założenia wykresografii do wymienionych dziedzin teologii, gdzie idea chrystocentryzmu została ukazana w kategoriach wizualnych. W grupie tych badań znalazły się następujące opracowania: *Das Ideal der Heiligkeit. Die Botschaft der Guten Nachricht in grafisch-bildlichen Darstellungen* (Leipzig 2015, ss. 70 (ISBN 978-3-96008-061-9), *Chrzest. Wszczepienie w Mistyczne Ciało Chrystusa* (Gniezno 2016, s. 88 (ISBN 978-83-65189-24-0), *Motywacja dobroczynności chrześcijańskiej* („Studia Gdańskie” 36 (2015), s. 127-146, *Przyjaźń narzeczonych gwarancją trwałości małżeństwa* („Teologia i Moralność” 19 (2016), *Pełnia rozwoju człowieka tylko w Chrystusie. Ujęcie graficzne* („Zeszyty Formacji Katechetów” 1 (2016), s. 26-34) oraz *Podstawowe prawdy katechizmowe w 33 ujęciach graficzno-obrazowych. Pomoce katechetyczne z płytą CD* (Gniezno 2016, ss. 177 (ISBN 978-83-65189-35-6). Habilitant wyszedł ze słusznego założenia, że wykresografia jest metodą mało znaną albo prawie nieznaną. Mając to na uwadze, w każdej z wyżej wymienionych prac, w części wstępnej, każdorazowo zrelacjonował podstawowe założenia metody wykresograficznej w jej paralelnym, wizualno-werbalnym wymiarze. W ten sposób nie uniknął powtórzeń, które wydawały się konieczne i uzasadnione. Należy podkreślić, że Habilitant nie ograniczył się do biernego powtórzenia wykresów znanych z prac ks. F. Drączkowskiego, lecz wykazał się inwencją twórczą, wprowadzając do swych pracy szereg ujęć oryginalnych i zupełnie nowych. Te inwencje twórcze należy bardzo wysoko ocenić z tej racji, że Habilitant tym samym wykazał, iż cykl wykresów, którymi dysponuje metoda wykresograficzna, nie jest zamknięty, lecz daje możliwości tworzenia nowych struktur graficznych, ilustrujących adekwatnie omawiane prawdy wiary. Daje się zauważyć, że Habilitant stopniowo dojrzewał do coraz pełniejszego i wszechstronnego oraz twórczego rozumienia i stosowania założeń wykresografii w wyżej wymienionych pracach. W ostatniej z wyżej wymienionych prac podkreśla, że wykresografia posługuje się nowym rodzajem wizualizacji – wizualizacji „linealnej” oraz „integralnej”, opartej na stałej i jednorodnej strukturze geometrycznej. To stwierdzenie, którego nie ma w żadnej z prac F. Drączkowskiego, stanowi twórcze dopełnienie i zwięźczenie założeń metody wykresograficznej.

Ad. 3. W trzeciej grupie dotyczącej form kaznodziejskiego przepowiadania, Habilitant wyeksponował rolę dwóch czynników: modlitwy nieustannej oraz pisemnego sporządzenia tekstu homilii. Ta problematyka została przedstawiona w

dwóch artykułach: *Związek modlitwy nieustannej z przepowiadaniem homilijnym w świetle przekazów patrystycznych* („Roczniki Teologiczne” 63 (2016), z. 12) oraz *Uniwersalny wymiar kerygmatu pisemnego* („Resovia Sacra” 22 (2015), s. 333-347). Autor twórczo wykorzystał semantyczną wartość greckiego terminu „homilia”, który oznacza w pierwszym rzędzie obcowanie i przebywanie razem. Odwołując się do tekstów źródłowych, umiejętnie wskazał na preparatywną wartość modlitwy homilisty, określaną terminem „homilia”. Im doskonalsza będzie „homilia” kaznodziei z Bogiem, tym doskonalsze będzie jego przepowiadanie, określane tym samym terminem. Eksponując postulat pisemnego przygotowania tekstu homilii, który potem może być wielokrotnie drukowany i wykorzystany w mass-mediach, Habilitant dokonał rewaloryzacji patrystycznej formy kerygmatu pisemnego oraz dokonał jego przeszczepienia na grunt współczesnego kaznodziejstwa.

Ad. 4. W kolejnej grupie tematycznej znalazły się prace dotyczące treści przepowiadania homilijnego. Autor zwrócił słusznie uwagę na potrzebę dowartościowania tematyki eschatologicznej w przepowiadaniu. Temu zagadnieniu zostały poświęcone trzy artykuły: *Motywacja eschatologiczna w przepowiadaniu* („Ateneum Kapłańskie” 166 (2016), z. 2 (642), s. 320-333), *Głosimy Chrystusa, który jest i który przychodzi* (w: H. Sławiński (red.), *Głosimy Pana Jezusa Chrystusa. Treść przepowiadania*, Kraków 2016/2017) oraz *Die Trauerpredigt als Anruf und Appell* („Pastoraltheologische Hefte” 9 (2016), S. 137-145). Habilitant słusznie zwrócił uwagę na modelową wartość tematyki eschatologicznej, eksponowanej szeroko w teologii ojców Kościoła. Słusznie postuluje, by przepowiadanie prawd eschatycznych było połączone z obchodami całego roku liturgicznego. Kieruje uzasadniony postulat, by z okazji obrzędów pogrzebowych, eksponować podstawowe prawdy eschatologiczne, uwzględniając zróżnicowane audytorium słuchaczy, wierzących i niewierzących.

Dalsze dwa artykuły wpisują się w szczególnie aktualną dziś problematykę dotyczącą godności kobiety w nauczaniu Kościoła: *Podstawy biblijne godności kobiety w Liście apostoelskim Jana Pawła II „Mulieris dignitatem”. Implikacje homiletyczne* („Collectanea Theologica” 85 (2015), nr 1, s. 131-143) oraz *Potrzeba recepcji treści Listu apostoelskiego Jana Pawła II „Mulieris dignitatem” we współczesnym kaznodziejstwie* („Studia Bydgoskie” 8 (2014), s. 169-183. Habilitant przeprowadził staranną analizę Listu apostoelskiego „Mulieris dignitatem” i przeszczepił jego treści poprawnie na grunt kaznodziejski.

Habilitant słusznie zwrócił uwagę, że tematyka miłości chrześcijańskiej, tak często podejmowana we współczesnym przepowiadaniu, nie jest ukazywana w kontekście jej globalnego ujęcia. Podejmując temat: *Definicja miłości chrześcijańskiej w przepowiadaniu* (w: R. Chałupniak, J. Kostorz (red.), *Współczesne wyzwania teologii pastoralnej*, Opole 2016, s. 145-160) poddał szczegółowej analizie tekst definicji miłości chrześcijańskiej (*agape*), ukazując jej globalną wizję w świetle wykresografii. Jego propozycja jest nowatorska i może być wykorzystana w przepowiadaniu homilijnym, gdzie aspekty teocentryczne i eklezjalne miłości są słabo

dowartościowane.

Ad. 5. Do piątej grupy badawczej Habilitant zaliczył trzy swoje artykuły zamieszczone pod wspólnym tytułem: *Zróznicowane sposoby przepowiadania*. Ich przyporządkowane tematyczne może być diskutowane.

W pracy *Przymioty miłości małżeńskiej w interpretacji obrazu „Portret małżonków Arnolfinich” w kaznodziejskim przepowiadaniu* („Studia Bydgoskie” 9 (2015), s. 291-302) Autor wskazał na funkcję obrazu, którego analiza treściowa może stać się podstawą przepowiadania kaznodziejskiego.

W drugim artykule pt. *Ekshortacje pastoralne – klucz do kwerendy homiletycznej* („Ruch Biblijny i Liturgiczny” 69 (2016), nr 2, s. 125-142) Autor zgłasza propozycję przeszczepienia na grunt homiletyczny nowej metody badawczej, opartej na ekshortacjach pastoralnych, wypracowanej przez patrologów (R. Buliński, F. Drączkowski, J. Pałucki i D. Zagórski). Wymieniona metoda otwiera przed badaniami tekstów kazań i homilii nowe horyzonty badawcze. Habilitant tym samym ubogaca metodologię homiletyczną o nową formę badawczą.

W trzecim artykule pt. *Obligatoryjność używania tytułów chrystologicznych w przepowiadaniu homilijnym* („Teologia i Człowiek” 35 (2016), nr 3) Habilitant zwraca uwagę na bogactwo określeń odnoszonych do Osoby Jezusa Chrystusa, oznaczonych nazwą „tytuły chrystologiczne”, stosowanych w przekazach patrystycznych. Słusznie wskazuje na konieczność wprowadzenia tytułów chrystologicznych do współczesnego przepowiadania, celem ukazania niezgłębionego bogactwa Jezusa Chrystusa (por. Ef 3,8). Można by dyskutować, czy wyodrębnienie piątej grupy badawczej było konieczne? Czy wymienione artykuły nie można by przyporządkować do pierwszej grupy badawczej pt. *Metodologia teologii homiletycznej*.

Przedstawiony przez Habilitanta dorobek trzeba uznać za ilościowo wystarczający. Dorobek ten całkowicie odpowiada też wymaganiom jakościowym, stawianym w postępowaniu habilitacyjnym. Jest to dorobek zróżnicowany i nowatorski w zakresie podejmowanej tematyki, co świadczy o szerokich zainteresowaniach Habilitanta. O wysokim poziomie naukowym świadczy też fakt, że zdecydowana większość publikacji została wydana w specjalistycznych, punktowanych, recenzowanych, naukowych periodykach, w kilkunastu ośrodkach naukowych polskich i zagranicznych.

Bezspornym atutem omawianego dorobku jest jego interdyscyplinarny charakter. Habilitant, pozostając na swoim homiletycznym polu badawczym, z dużą łatwością przerzuca się na grunt innych dziedzin, w tym w szczególności biblistyki, patrologii, liturgiki, dogmatyki, duchowości, teologii moralnej oraz katechezy.

Omawiane artykuły i pozycje książkowe cechują się wysokim poziomem analiz semantycznych i treściowych oraz obiektywnością sądów i komunikatywnością języka. Warto też zaznaczyć, że Autor przeszczepia nowatorską metodę wykresograficzną na grunt dydaktyki akademickiej.

Należy podkreślić, że wszystkie powyższe opracowania wpisują się w to, co stanowi źródło, tworzywo i pomoc kaznodziejską dla głoszących słowo Boże.

3. Ocena aktywności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej

3.1. Działalność dydaktyczna

Habilitant rozpoczął pracę dydaktyczną w 2012 roku w wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Bydgoskiej, podejmując wykłady z homiletyki i teologii przepowiadania oraz prowadzenie ćwiczeń z homiletyki (w wymiarze 166 godzin). Od 2013 roku prowadzi warsztaty homiletyczne dla kapłanów w ramach formacji permanentnej duchowieństwa diecezji bydgoskiej. W roku 2015 podjął zajęcia w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie, jako wykładowca homiletyki i przepowiadania w aspekcie teorii komunikacji oraz prowadzący ćwiczenia z homiletyki (w wymiarze 120 godzin). Od 2015 roku wykłada teologię pastoralną w Prymasowskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy, afiliowanym do Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie (w wymiarze 45 godzin). Można sponować, że Habilitant sprawdzał się jako dobry wykładowca, któremu, w miarę upływu lat od pierwszego zatrudnienia, ciągle powierzano nowe kolejne funkcje dydaktyczne. Należy zaznaczyć, że od 2012 roku ks. Edward Wasilewski formalnie jest zatrudniony na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, na podstawie umowy cywilno-prawnej. Warto też dodać, że Habilitant przygotował materiały dydaktyczne na płycie CD dla katechetów, które mogą również służyć jako tworzywo dla przygotowujących kazania katechizmowe (zob. *Podstawowe prawdy katechizmowe w 33 ujęciach graficzno-obrazowych. Pomoce katechetyczne z płytą CD*).

3.2. Dorobek organizacyjny i popularyzacja nauki

W okresie od podjęcia zajęć dydaktycznych Habilitant dąży do ciągłego pogłębiania swej wiedzy fachowej, czego wyrazem może być udział nie tylko w dorocznych ogólnopolskich spotkaniach homiletów, ale również uczestnictwo w warsztatach kaznodziejskich prowadzonych przez Dominikański Ośrodek Kaznodziejski w Łodzi. Na spotkaniu ogólnopolskim w Niepokalanowie wygłosił referat *Eschatyczny wymiar misterium Jezusa Chrystusa – „Głosimy Chrystusa, który jest i który przychodzi”*. Mimo swych rozlicznych obowiązków związanych z dydaktyką akademicką i pracą duszpasterską, nie zaniedbał poszerzania swej ogólnej formacji teologicznej. Wyrazem tego może być udział w sympozjach, tematycznie związanych z teologią praktyczną, duchowością oraz antropologią i kulturą chrześcijańską. Habilitant jest członkiem Stowarzyszenia Homiletów Polskich oraz recenzentem czasopisma „Roczniki Teologiczne” (zeszyt 12 Homiletyka), wydawanego przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.

Poszukując nowych wizualnych form przepowiadania, Habilitant stał się pomysłodawcą i autorem siedmiu niekonwencjonalnych instalacji grobów Pańskich, szopek bożonarodzeniowych i ołtarzy na Boże Ciało, o wymownych tytułach: Duchowy wymiar sportu, Transplantologia, Promocja godności kobiety, Przystanek ludzkiego życia, Rozgrzane serce chrześcijanina, Budowniczy mostów, Dzisiaj Chrystus

ma twarz uchodźcy. Należy zaznaczyć, że wymienione instalacje spotkały się nie tylko z żywym zainteresowaniem środowiska lokalnego, ale również, co zasługuje na podkreślenie, z żywiołową reakcją ogólnopolskich mass mediów. Habilitant jest nie tylko nauczycielem akademickim ale również duszpasterzem i rekolekcjonistą, który pracę naukowo-badawczą łączy z praktyką duszpasterską.

4. Wniosek

Przedstawiona rozprawa habilitacyjna ks. dra Edwarda Wasilewskiego oraz jego dorobek naukowy a także działalność dydaktyczno-organizacyjna świadczą o jego dojrzałości badawczej. Przeprowadzone badania o charakterze interdyscyplinarnym dowodzą jego teologicznej erudycji nie tylko w zakresie problematyki homiletycznej, ale również innych dziedzin teologii. Przeszczepiając na grunt teologii nową metodę, nie poprzestał na biernej jej recepcji, lecz wprowadził szereg twórczych innowacji, dając dowód samodzielnego myślenia oraz odwagi badawczej. Będąc krytyczny i samodzielny w formułowaniu wniosków i ocen, nie poprzestaje na tradycyjnych formach lecz wskazuje na nowe drogi i nowe perspektywy teologii. Rzetelne i źródłowo udokumentowane badania świadczą o dobrze zorganizowanym warsztacie naukowo-badawczym. Zdobyte przygotowanie naukowe i dydaktyczne, dysponują Habilitanta do prowadzenia samodzielnych badań naukowych oraz kierowania takimi.

Wyżej wymienione kwalifikacje stanowią podstawę do wniosku o kontynuację postępowania habilitacyjnego ks. dra Edwarda Wasilewskiego.

ks. prof. dr hab. Franciszek Drączkowski

Ks. Fr. Drączkowski

Lublin, dnia 10.01.2017 r.